

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних занять

з дисципліни

«Фінансовий менеджмент»

для студентів денної форми навчання

Спеціальність «Менеджмент організацій і адміністрування»

Одеса 2014

Методичні вказівки до виконання практичних занять з дисципліни «Фінансовий менеджмент» для студентів денної форми навчання за спеціальністю Менеджмент організацій і адміністрування /Укладачі: к.е.н., доцент Павленко О.П., ас. Чумак В.В. - Одеса, ОДЕкУ, 2014 р., 55 с., укр. мова.

Відповідальний редактор: Ковальов В.Г., д.е.н., проф., зав. кафедри менеджменту природоохоронної діяльності

ЗМІСТ

Вступ.....	6
ОРГАНІЗАЦІЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ	7
Модуль 1.СИСТЕМИ ТА МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	8
Тема 1. Математичне забезпечення фінансового менеджменту	8
Література.....	9
Тема 2. Системи та методи фінансового аналізу	10
Література.....	16
Тема 3. Системи та методи фінансового планування	17
Література.....	27
Тема 4. Системи та методи фінансового контролю.....	28
Література.....	31
МОДУЛЬ 2. УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА ДІЯЛЬНІСТЮ.	32
Тема 5 Формування необоротних активів	32
Література.....	35
Тема 6 Управління запасами.....	36
Література.....	37
Тема 7. Формування кредитної політики підприємства	38
Література.....	43
Тема 8. Управління запасами і грошовим залишком	44
Література.....	44
Модуль 3. УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ТА РУХОМ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	45
Тема 9. Формування та оптимізація структури капіталу.....	45
Література.....	48
Тема 10. Управління операційним прибутком (операційний леверидж).....	49
Література.....	50
Тема 11. Управління залученим капіталом (фінансовий леверидж).....	51
Література.....	52
Тема 12. Управління грошовими потоками.....	53
Література.....	55
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	56

Вступ

Дисципліна «Фінансовий менеджмент» - варіативна навчальна дисципліна, що входить до циклу професійно-орієнтованої програми підготовки бакалаврів напряму підготовки 6.030601 „Менеджмент”, за спеціальністю „Менеджмент організацій і адміністрування”. Дисципліна базується на знаннях, отриманих після засвоєння загально-економічних курсів: «Менеджмент» «Економіка і фінанси підприємства», «Облік і аудит».

Мета вивчення дисципліни: оволодіння студентами базовими знаннями з теорії і практики управління фінансами підприємств, стратегії і тактики фінансового забезпечення суб'єктів господарювання, формування вміння управляти операційною та інвестиційною діяльністю. Дисципліна орієнтована на вивчення сучасних методів управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарської діяльності для прийняття оптимальних фінансових рішень, що забезпечують зростання прибутку та капіталу, стабілізацію діяльності підприємства, підвищення добробуту його працівників і власників.

Метою методичних вказівок до практичної роботи студентів з дисципліни «Фінансовий менеджмент» є покращення засвоєння теоретичних знань та отримання навичок щодо управління фінансовою діяльністю підприємства у ринкових умовах.

Методичні вказівки до практичної роботи студентів з дисципліни «Фінансовий менеджмент» розроблено згідно з робочою програмою курсу і призначено для студентів денної форми навчання освітньо-кваліфікаційних рівнів «спеціаліст», "магістр".

Практична робота студентів містить у собі підготовку до практичних занять з проробкою теоретичних питань, виконання практичних завдань. Контроль підготовки студентів до практичних занять здійснюється через усне опитування з теоретичних та практичних питань на початку кожного практичного заняття.

Курсовий проект є одним із модулів практичної частини курсу. Максимальна сума балів за курсовий проект становить 20 балів. За виконання проекту студент набирає 60% від цієї суми балів, а за захист – 40%.

Оцінювання студентів на практичних заняттях здійснюється за кредитно-модульною системою відповідно до робочої програми з дисципліни.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Зміст практичного модулю

Змістовні модулі (ЗМ)
ЗМ 1 СИСТЕМИ ТА МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ
Тема 1. Математичне забезпечення фінансового менеджменту
Тема 2. Системи та методи фінансового аналізу
Тема 3. Системи та методи фінансового планування
Тема 4. Системи та методи фінансового контролю
Підсумкова контрольна робота №1
ЗМ 2 УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА ДІЯЛЬНІСТЮ
Тема 5. Формування необоротних активів
Тема 6. Управління запасами
Тема 7. Формування кредитної політики підприємства
Тема 8. Управління запасами і грошовим залишком
Підсумкова контрольна робота №2
ЗМ 3 УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ТА РУХОМ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ
Тема 9. Формування та оптимізація структури капіталу
Тема 10. Управління операційним прибутком (операційний леверидж)
Тема 11. Управління залученим капіталом прибутком (фінансовий леверидж)
Тема 12. Управління грошовими потоками
Підсумкова контрольна робота №3
ЗМ – індивідуальне завдання 1 (курсової проект)
Виконання та захист курсового проекту

Засоби контролю та структура залікового кредиту

Змістовні модулі	Види та засоби контролю	Розподіл балів,%
ЗМ1	Виконанням контрольної роботи	10
ЗМ2	Виконанням контрольної роботи	10
ЗМ3	Виконанням контрольної роботи	10
ІЗ1(КП)	Виконання та захист курсового проекту	20
	Відвідування занять	10

Модуль 1.СИСТЕМИ ТА МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Тема 1. Математичне забезпечення фінансового менеджменту

Мета практичного заняття визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках.

План практичного заняття:

1. Необхідність і сутність визначення вартості грошей у часі.
2. Визначення майбутньої вартості грошей.
3. Визначення поточної (теперішньої) вартості грошей.
4. Визначення вартості ануїтетів.
5. Виконання завдань для розв'язання та тестових завдань.

Завдання для розв'язання:

Задача 1

Визначте майбутню вартість (FV) 8000 грн., вкладених одночасно на депозитний рахунок: 1 варіант: через 4 роки під 10%; 2 варіант: через 8 років під 12%, якщо:

- а) нарахування відсотків здійснюють 1 раз на рік;
- б) нарахування відсотків здійснюють 1 раз на півроку;
- в) нарахування відсотків здійснюють 1 раз у квартал.

Задача 2

Визначте PV 500 гр. од., що будуть отримані в майбутньому за умов 12% ставки, піврічного нарахування процентів, дисконтування на 5 років.

Задача 3

Визначити реальну поточну вартість грошових коштів за умов: очікувана номінальна майбутня вартість грошей – 1000 гр.од. і %, що використовується в процесі дисконтування вартості – 205 на рік, період дисконтування 3 роки. Прогнозний темп інфляції 12%.

Задача 4

Підприємству запропоновано інвестувати 100 тис. грн. на 5 років за умови повернення цієї суми рівними частинами, тобто по 20 тис. грн. щорічно. По закінченню 5 років підприємству сплачується додаткова винагорода в розмірі 300 тис. грн.. Обґрунтуйте чи пристане підприємство на цю пропозицію, чи краще покладе ці кошти на депозит з розрахунку 60% річних?

Задача 5

На депозитний рахунок перераховано 500.грн.од. під 15 % річних. Мета вкладу – отримання у майбутньому суми в розмірі 1005 гр. од. Через скільки років буде отримана ця сума ?

Тести:

1. До основних принципів фінансового менеджменту не відносяться:
 - висока динаміка управління
 - оптимізація грошового обороту
 - орієнтація на стратегічні цілі розвитку підприємства
 - орієнтація на тактичні переваги підприємства

2. Одним з основних завдань фінансового менеджменту є:
 - інтегрованість з загальною системою управління підприємством
 - варіативність підходів до розробки стратегії прийняття рішень
 - забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства під час розвитку
 - забезпечення реалізації стратегічних цілей підприємства

3. Постійний моніторинг фінансового стану підприємства для своєчасної діагностики симптомів фінансової кризи відносять до функції:
 - антикризового фінансового управління
 - управління капіталом
 - управління фінансовими ризиками
 - управління активами

4. До фінансових важелів відносять:
 - методи диверсифікації
 - синергізм
 - депозитні інструменти
 - кредитні інструменти

5. Система зовнішньої підтримки фінансової діяльності підприємства включає:
 - державне правове регулювання фінансової діяльності підприємств
 - кредитування підприємства
 - ринковий механізм регулювання фінансової діяльності підприємства
 - діяльність асоціацій

Література

1. Бригхэм Ю., Хьюстон Дж. Финансовый менеджмент. Экспрес-курс. 4-е изд./Пер. с англ.- СПб.: Питер, 2009.- 544с.: ил. – (Серия «Классический зарубежный учебник»), [стор. 226-252]

Тема 2. Системи та методи фінансового аналізу

Мета практичного заняття визначення систем та методів фінансового аналізу та оволодіння методикою фінансового аналізу: фінансових результатів діяльності підприємства, фінансового стану підприємства, ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства .

План практичного заняття:

1. Системи та методи фінансового аналізу, їх сутність та особливості.
2. Основні форми фінансового аналізу залежно від цілей.
3. Методологічні принципи та етапи здійснення фінансового аналізу.
4. Склад систем фінансового аналізу, оснований на різних методах його проведення в підприємстві.
5. Виконання завдань для розв'язання та тестових завдань.

Завдання для розв'язання:

Завдання 1

Використовуючи інформацію, наведену у фінансовій звітності підприємства, проведіть горизонтальний аналіз балансу підприємства. Зробіть висновки та надайте пропозиції.

Форму для проведення горизонтального аналізу наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Горизонтальний аналіз балансу

Актив	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення,%
1	2	3	4	
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи:				
Основні засоби:				
...				
II. Оборотні активи				
Виробничі запаси				
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги				
...				
III. Витрати майбутніх періодів				
IV. Необоротні активи та групи вибуття				
Пасив				
I. Власний капітал				
Статутний капітал				
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)				
...				

Актив	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
1	2	3	4	
II. Забезпечення таких витрат і платежів				
Забезпечення виплат персоналу				
III. Довгострокові зобов'язання				
Довгострокові кредити банків				
...				
IV. Поточні зобов'язання				
Короткострокові кредити банків				
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги				
...				
V. Доходи майбутніх періодів				
Баланс				

Завдання 2

Використовуючи інформацію, наведену у фінансовій звітності підприємства, проведіть вертикальний аналіз балансу підприємства. Зробіть висновки та надайте пропозиції.

Форму, для проведення вертикального аналізу наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

Вертикальний аналіз балансу

Актив	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Структура на початок звітного періоду, %	Структура на кінець звітного періоду, %	Відносне відхилення, %
1	2	3	4		
I. Необоротні активи					
Нематеріальні активи:					
Основні засоби:					
...					
II. Оборотні активи					
Виробничі запаси					
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги					
...					
III. Витрати майбутніх періодів					
IV. Необоротні активи та групи вибуття					
Пасив					
I. Власний капітал					

Актив	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Структура на початок звітного періоду, %	Структура на кінець звітного періоду, %	Відношення, %
1	2	3	4		
Статутний капітал					
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)					
...					
II. Забезпечення таких витрат і платежів					
Забезпечення виплат персоналу					
III. Довгострокові зобов'язання					
Довгострокові кредити банків					
...					
IV. Поточні зобов'язання					
Короткострокові кредити банків					
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги					
...					
V. Доходи майбутніх періодів					
Баланс			100%	100%	

Завдання 3

Проведіть фінансовий аналіз діяльності підприємства за допомогою фінансових коефіцієнтів (R-аналіз). Для аналізу використовуйте данні Балансу та Звіту про фінансові результати.

Для проведення аналізу фінансових коефіцієнтів потрібно використовувати формули наведені у таблиці 3.

Таблиця 3

Фінансові коефіцієнти

№, п/п	Показник	Формула для розрахунку	Джерела інформації (форми фінансової звітності)	Нормативне значення
1. Коефіцієнти оцінки фінансової стійкості підприємства				
1.1	коефіцієнт автономії (КА)	Власний капітал/Пасиви	Ф.1 ряд 380 / ряд 640	>0.5
1.2	коефіцієнт фінансування (КФ)	Позиковий капітал/ Власний капітал	Ф.1 (ряд 480+ряд 620) / ряд 380	>1

№, п/п	Показник	Формула для розрахунку	Джерела інформації (форми фінансової звітності)	Нормативне значення
1.3	коефіцієнт заборгованості (КЗ)	Позиковий капітал/Пасиви	Ф.1 (ряд 480+ряд 620) / ряд 640	<0,5
1.4	коефіцієнт поточної заборгованості (КПЗ)	Короткостроковий позиковий капітал/Пасиви	Ф.1 ряд 620 / ряд 640	
1.5	коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності (КДН)	Власний капітал+Довгострокові зобов'язання /Пасиви	Ф.1 (ряд 380+ряд 430+ ряд 480) / ряд 640	0,85-0,9
1.6	коефіцієнт маневреності власного капіталу (КМВК)	Обігові кошти-Короткострокові зобов'язання /Власний капітал	Ф.1 (ряд 260- ряд 620)/ ряд 380	>0,2-0,3
2. Коефіцієнти оцінки платоспроможності				
2.1	коефіцієнт абсолютної платоспроможності або "кислотний тест"(КАП).	Грошові кошти+Короткострокові фінансові вкладення/Короткострокові зобов'язання	Ф.1 (ряд 220+ряд 230+ряд 240) / ряд 620	>0.2
2.2	коефіцієнт проміжної платоспроможності (КПП).	Грошові кошти+Короткострокові фінансові вкладення+Дебіторська заборгованість/Короткострокові зобов'язання	Ф.1 (ряд 150+ряд 160+ряд 170+ ряд 180+ряд 190+ряд 200+ряд 210+ряд 220+ряд 230+ряд 240+ряд 250) / ряд 620	>1
2.3	коефіцієнт поточної платоспроможності (КТП).	Обігові кошти/Короткострокові зобов'язання	Ф.1 ряд 260 / ряд 620	>2
2.4	загальний коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості (КДК ₀).	Дебіторська заборгованість/Кредиторська заборгованість	Ф.1 (ряд 160+ряд 170+ ряд 180+ ряд 190 +ряд 200+ ряд 210 / ряд 480+ ряд 620)	1,0
2.5	коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості по комерційних операціях (КДК _к).	Дебіторська заборгованість за товари(роботи, послуги)/Кредиторська заборгованість за товари (роботи, послуги)	Ф.1 ряд 160 / ряд 530	1,0
3. Коефіцієнти оцінки оборотності активів				
3.1	кількість оборотів оборотних засобів підприємства(К _о)	Чистий дохід (виручка) /Середня вартість оборотних активів	Ф.2 ряд 035 / Ф.1 ((ряд 260 гр.3+ряд 260 гр.4) x 0,5)	Збільшення

№, п/п	Показник	Формула для розрахунку	Джерела інформації (форми фінансової звітності)	Нормативне значення
3.2	період обороту всіх використовуваних активів в днях (ПОа).	Чистий дохід (виручка) / Середня вартість активів	Ф.2 ряд 035 / Ф.1 ((ряд 280 гр.3+ряд 280 гр.4) x 0,5)	Зменшення
3.3	період обороту оборотних активів в днях (ПОоа)	360/ K _о	360/ K _о	Зменшення
3.4	кількість оборотів власного капіталу(K _{вк})	Чистий дохід (виручка) / Середня вартість власного капіталу	Ф.2 ряд 035 / Ф.1 ((ряд 380 гр.3+ряд 380 гр.4) x 0,5)	Збільшення
3.5	кількість оборотів необоротних активів (Кна).	Чистий дохід (виручка) / Середня вартість необоротних активів	Ф.2 ряд 035 / Ф.1 ((ряд 80 гр.3+ряд 80 гр.4) x 0,5)	Збільшення
4. Коефіцієнти оцінки оборотності капіталу				
4.1	кількість оборотів всього використовуваного капіталу(KO _к)	Чистий дохід (виручка) / Середня вартість пасивів	Ф.2 ряд 035 / Ф.1 ((ряд 640 гр.3+ряд 640 гр.4) x 0,5)	Збільшення
4.2	кількість оборотів залученого позикового капіталу(KO _{зк})	Чистий дохід (виручка) / Середня вартість залученого позикового капіталу	Ф.2 ряд 035 / Ф.1 ((ряд 480 гр.3+ряд 480 гр.4) x 0,5+(ряд 620 гр.3+ряд 620 гр.4) x 0,5)	Збільшення
4.3	кількість оборотів залученого фінансового (банківського) кредиту в даному періоді (KO _{фк})	Чистий дохід (виручка) / Середня вартість банківського кредиту	Ф.2 ряд 035 / Ф.1 ((ряд 440 гр.3+ряд 440 гр.4) x 0,5+(ряд 500 гр.3+ряд 500 гр.4) x 0,5)	Збільшення
4.4	кількість оборотів залученого товарного (комерційного) кредиту в даному періоді (KO _{тк})	Чистий дохід (виручка) / Середня вартість товарного (комерційного) кредиту	Ф.2 ряд 035 / Ф.1 ((ряд 530 гр.3+ряд 530 гр.4) x 0,5)	Збільшення
4.5	період обороту всього використовуваного капіталу підприємства в днях (ПОк)	360/ KO _к	360/ KO _к	Зменшення
4.6	період обороту власного капіталу в днях (ПОВк)	360/ K _{вк}	360/ K _{вк}	Зменшення
4.7	період обороту залученого позикового капіталу в днях (ПОзк)	360/ KO _{зк}	360/ KO _{зк}	Зменшення
4.8	період обороту	360/ KO _{фк}	360/ KO _{фк}	Зменшення

№, п/п	Показник	Формула для розрахунку	Джерела інформації (форми фінансової звітності)	Нормативне значення
	залученого фінансового (банковського) кредиту в днях (ПОфк)			
4.9	період обороту залученого короткострокового банківського кредиту в днях (ПОкбк)	Середня сума залученого короткострокового кредиту/Ододенний чистий дохід	Ф.1 ((ряд 500 гр.3+ряд 500 гр.4) x 0,5) / Ф.2 ряд 035/360	Зменшення
4.10	період звороту залученого товарного (комерційного) кредиту в днях (ПО _{тк})	360/ КО _{тк}	360/ КО _{тк}	Зменшення
5. Коефіцієнти оцінки рентабельності (прибутковості)				
5.1	коефіцієнт рентабельності всіх використовуваних активів або коефіцієнт економічної рентабельності (Ра)	Чистий прибуток/Активи	Ф.2 ряд 220 / Ф.1 ряд 280	Збільшення
5.2	коефіцієнт рентабельності власного капіталу або коефіцієнт фінансової рентабельності (Рвк)	Чистий прибуток/Власний капітал	Ф.2 ряд 220 / Ф.1 ряд 380	Збільшення
5.3	коефіцієнт рентабельності реалізації продукції або коефіцієнт комерційної рентабельності (Ррп).	Прибуток від операційної діяльності/ Чистий дохід (виручка)	Ф.2 ряд 100 / Ф.2 ряд 035	Збільшення
5.4	коефіцієнт рентабельності поточних витрат (Рпв).	Прибуток від операційної діяльності/ Витрати виробництва	Ф.2 ряд 100 / Ф.2 ряд 040	Збільшення
5.5	коефіцієнт рентабельності інвестицій (Рі).	Прибуток від інвестиційної діяльності/ Інвестиції	Ф.2 ряд 190 / Ф.2 ряд 140+ ряд 150	Збільшення

Тести:

1. У складі активу балансу відображаються показники розділу:
 - забезпечення майбутніх витрат і платежів
 - доходи майбутніх періодів
 - витрати майбутніх періодів
 - власний капітал

2. Розділ «Власний капітал» відображено у:
 - активі
 - пасиві
 - активі і пасиві
 - не відображено

3. Горизонтальний фінансовий аналіз базується на:
 - вивчення динаміки певних фінансових показників
 - розрахунку співвідношення певних абсолютних показників фінансової діяльності підприємства
 - структурному аналізу певних показників фінансової звітності
 - факторному аналізу

4. Структурний аналіз капіталу виконується у процесі:
 - проведення горизонтального фінансового аналізу
 - проведення порівняльного фінансового аналізу
 - проведення факторного фінансового аналізу
 - проведення вертикального фінансового аналізу

5. До коефіцієнтів фінансової стійкості відносять:
 - коефіцієнт автономії
 - коефіцієнт абсолютної платоспроможності
 - період оборотності активів
 - кількість оборотів оборотних активів у рік

6. У систему інтегрального фінансового аналізу включають:
 - порівняльний аналіз фінансових показників підприємства з конкурентами
 - структурний аналіз фінансових потоків
 - PEST- аналіз фінансових результатів підприємства
 - систему SWOT- аналізу фінансової діяльності

Література

1. Кузьменко Л.В., Кузьмін В.В., Шаповалова В.М., Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник, -Херсон:Олді-плюс, 2003.- 256с. [стор.116-131]
2. Фінансовий аналіз: Навч.посіб/Г.В.Митрофанов, Г.О.Кравченко, Н.С. Барабаш та ін.; за ред. проф. Г.В.Митрофанова.-К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т: 2002, - 301с.

Тема 3. Системи та методи фінансового планування

Мета практичного заняття визначення систем та методів фінансового планування їх сутність та особливості, визначення принципів та етапів здійснення фінансового планування.

План практичного заняття:

1. Характеристика систем перспективного, поточного та оперативного планування фінансової діяльності підприємства.
2. Зміст основних фінансових планів підприємства - плану доходів і витрат з операційної діяльності; плану надходження і використання грошових коштів; балансового плану тощо.
3. Система бюджетів підприємства, методи та порядок їх розроблення.
4. Виконання завдання для розв'язання та тестових завдань.

Завдання для розв'язання:

Вирішіть наскрізну задачу з фінансового планування за такими етапами:

1.1 Планування операційної діяльності, який складається з послідовного планування:

- обсягів продажу готової продукції;
- обсягів виробництва продукції на підприємстві, з урахуванням залишків на початок та кінець відповідного періоду;
- обсягу матеріальних потреб і витрат, з урахуванням залишків матеріалів та сировини на початок та кінець відповідного періоду;
- обсягу витрат на оплату праці з нарахуваннями;
- накладні витрати, пов'язані з організацією виробництва;
- собівартості продукції.

1.2 Планування фінансової діяльності, який складається з послідовного планування:

- доходів та витрат від операційної діяльності за даний період;
- доходів та витрат від інвестиційної діяльності за даний період;
- надходження та витрати грошових коштів, з урахуванням залишків на початок періоду і рівня необхідного залишку грошови коштів на кінець періоду;
- балансу підприємства на кінець планового періоду.

Вихідні данні для вирішення задачі: баланс підприємства на початок року, прогноз реалізації та цін, запаси сировини і готової продукції на складі, заплановані виробничі накладні витрати (загальновиробничі витрати), загальногосподарські витрати (загальні та адміністративні) та витрати на збут, капітальні вкладення для придбання устаткування

1. Бюджет продажу

Цей бюджет складається на підставі результатів прогнозу продажу.

Прогноз продажу – це передбачення майбутніх обсягів реалізації продукції або послуг.

Таблиця 9.

Бюджет продажу

Показник	Квартал				Разом за рік
	1	2	3	4	
Обсяг продажу, одиниць					
Ціна за одиницю, гривень					X
Доход від продажу, гривень					

Одночасно з бюджетом продажу розробіть графік очікуваних надходжень від реалізації продукції (таб.10). Цей графік відображає періодизацію отримання грошей за реалізовану продукцію з урахуванням наявності дебіторської заборгованості.

Таблиця 10.

Графік очікуваних надходжень, гривень

Показник	Квартал				Разом за рік
	1	2	3	4	
Дебіторська заборгованість на 1 січня		X	X	X	
Реалізація у 1 кварталі:					
70%		X	X	X	
	X		X	X	
Реалізація у 2 кварталі:					
70%	X		X	X	
30%	X	X		X	
Реалізація у 3 кварталі:					
70%	X	X		X	
30%	X	X	X		
Реалізація у 4 кварталі:					
70%	X	X	X		
Разом					

2. Бюджет виробництва

Бюджет виробництва – виробнича програма, яка визначає заплановані номенклатуру та обсяг виробництва продукції в бюджетному періоді. Обсяг виробництва впливає з бюджету продажу з урахуванням запланованих засобів готової продукції. Тому бюджет виробництва базується за формулою:

Обсяг виробництва = Обсяг продажу - Необхідний запас готової продукції на початок періоду + Запас готової продукції на кінець періоду

Необхідний запас готової продукції на кінець періоду становить 20% обсягу продажу в наступному кварталі. Виходячи з цього, бюджет виробництва повинен мати такий вигляд:

Таблиця 11.

Бюджет виробництва

Показник	Квартал			
	1	2	3	4
Обсяг продажу				
Необхідний запас готової продукції на кінець періоду				
Разом				
Запас готової продукції на початок періоду				
Обсяг виробництва				

3. Бюджет використання матеріалів

Бюджет використання матеріалів - це плановий документ, що визначає кількість і номенклатуру матеріалів, необхідних для виконання виробничої програми бюджетного періоду.

Вартість матеріалів, необхідних для виробництва продукції, визначається, виходячи з обсягу виробництва, норми матеріальних витрат на одиницю продукції та методу оцінки матеріальних запасів.

Припустимо, що середньозважена ціна прямих матеріалів становить 1,95 гривні за 1 кг.

Таблиця 12.

Бюджет використання матеріалів

Показник	Квартал				Разом за рік
	1	2	3	4	
Обсяг виробництва, одиниць					
Матеріальні витрати на одиницю, кг					X
Виробнича потреба в матеріалах, кг					
Середньозважена ціна за кг, гривень					X
Прямі матеріальні витрати на виробництво продукції, гривень					

4. Бюджет придбання матеріалів

Бюджет придбання матеріалів – це плановий документ, який містить розрахунок кількості матеріалів, які необхідно придбати за бюджетний період.

Обсяг закупівлі матеріалів розраховується за формулою:

Обсяг закупівлі матеріалів = Виробничі потреби матеріалів - Початковий запас матеріалів + Необхідний запас матеріалів на кінець періоду

Виробнича потреба в матеріалах визначається бюджетом використання матеріалів.

У нашому прикладі необхідний запас матеріалів на кінець періоду становить 20 % квартальної потреби в них. Це означає, що запас на кінець першого кварталу повинен дорівнювати 20 % потреби в матеріалах протягом другого кварталу.

Таблиця 13.

Бюджет придбання матеріалів

Показник	Квартал				Разом за рік
	1	2	3	4	
Обсяг виробництва, одиниць					
Матеріальні витрати на одиницю, кг					X
Виробничі потреби, кг					
Необхідний запас на кінець періоду, кг					X
Загальні потреби, кг					
Початковий запас, кг					X
Обсяг закупівлі матеріалів					

Одночасно з бюджетом придбання матеріалів розробіть графік очікуваних виплат за придбані матеріали (табл.14), який пізніше використовується для складання бюджету грошових коштів.

Таблиця 14.

Графік очікуваних виплат за придбані матеріали

Показник	Квартал				Разом за рік
	1	2	3	4	
Обсяг закупівлі, кг					
Витрати на закупівлю 1 кг, грн.					X
Загальні витрати на придбання матеріалів, гривень					
Кредиторська заборгованість постачальникам на 1 січня, грн		X	X	X	
Закупівля у 1 кварталі:					
80%		X	X	X	
20%	X		X	X	
Закупівля у 2 кварталі:					
80%	X		X	X	
20%	X	X		X	
Закупівля у 3 кварталі:					
80%	X	X		X	
20%	X	X	X		
Закупівля у 4 кварталі:					
80%	X	X	X		
Разом					

5. Бюджет прямих витрат на оплату праці

Бюджет прямих витрат на оплату праці – це плановий документ, у якому відображено витрати на оплату праці, необхідні для виробництва товарів або послуг за бюджетний період.

Цей бюджет складається на підставі даних бюджету виробництва і встановлених технологічних норм праці на одиницю продукції та тарифної ставки робітників відповідної кваліфікації.

В даному прикладі бюджет прямих витрат на оплату праці повинен мати наступний вигляд:

Таблиця 15.

Бюджет прямих витрат на оплату праці

Показник	Квартал				Разом за рік
	1	2	3	4	
Обсяг виробництва, одиниць					
Витрати праці на одиницю, годин					X
Загальні витрати праці, годин					
Тарифні ставки за годину, грн.					X
Загальні витрати на оплату праці, гривень					

6.Бюджет виробничих накладних витрат

Бюджет виробничих витрат – це плановий документ, що відображає накладні витрати, пов'язані з виробництвом продукції (послуг) у бюджетному періоді.

Цей бюджет складається на основі виробничої програми, укладених угод (оренди, обслуговування тощо) та відповідних розрахунків (амортизація). Сума змінних виробничих накладних витрат у кожному кварталі визначається на підставі ставки розподілу.

Суми окремих статей змінних накладних витрат (зарплата, оренда) розподілено між кварталами пропорційно до загальної суми змінних накладних витрат.

Таблиця 16.

Бюджет виробничих витрат

Показник	Квартал				Разом за рік
	1	2	3	4	
Обсяг закупівлі, кг					
Ставка змінних накладних витрат на одиницю, гривень	2	2	2	2	X
Змінні виробничі накладні витрати, гривень:					
Зарплата					
Освітлення і опалення					
Ремонт і обслуговування устаткування					
Інші					
Разом змінних витрат					
Постійні витрати, гривень:					
Зарплата					
Оренда					

Показник	Квартал				Разом за рік
Освітлення та опалення					
Амортизація					
Ремонт і обслуговування устаткування					
Інші					
Разом постійні витрати:					
Разом виробничі накладні витрати, гривень					

7. Бюджет собівартості виготовленої продукції

Бюджет собівартості виготовленої продукції – плановий документ, у якому наведено розрахунок собівартості продукції, що її передбачається виготовити в бюджетному періоді. Бюджетна собівартість виготовленої продукції визначається на підставі бюджетів використання прямих матеріалів, прямих витрат на оплату праці та виробничих накладних витрат з урахуванням запланованих залишків незавершеного виробництва.

Оскільки в нашому випадку залишків незавершеного виробництва не було, то собівартість виготовленої продукції дорівнює витратам на виробництво продукції.

Таблиця 17.

Бюджет собівартості виготовленої продукції, гривень

Показник	Квартал				Разом за рік
	1	2	3	4	
Витрати на виробництво:					
Прямі матеріали					
Пряма зарплата					
Виробничі накладні витрати					
Собівартість виготовленої продукції					

8. Бюджет собівартості реалізованої продукції

Бюджет собівартості реалізованої продукції – плановий документ, який містить розрахунок собівартості продукції, що буде реалізована в бюджетному періоді.

Бюджет собівартості реалізованої продукції складається на підставі бюджетів запасів готової продукції та собівартості виготовленої продукції.

В нашому прикладі бюджет запасів готової продукції відсутній, тому скористаємося бюджетом виробництва (табл.11), в якому розраховано залишки готової продукції на кінець кварталу в натуральних одиницях, і припустимо, що планова середньозважена собівартість продукції становить 17 грн. Це дозволяє визначити залишок готової продукції на кінець періоду і розрахувати собівартість реалізованої продукції за формулою:

Собівартість реалізованої продукції = Собівартість виготовленої продукції + Залишок готової продукції на початок періоду - Залишок готової продукції на кінець періоду

Таблиця 18.

Бюджет собівартості реалізованої продукції, гривень

Показник	Квартал				Разом за рік
	1	2	3	4	
Залишок готової продукції на початок періоду					X
Виготовлено продукції протягом періоду					
Залишок готової продукції на кінець періоду					X
Собівартість реалізованої продукції					

9.Бюджет загальногосподарських витрат

Бюджет загальногосподарських витрат (загальних і адміністративних) плановий документ, що відображає очікувані витрати на управління та обслуговування підприємства загалом.

Бюджет загальногосподарських витрат складається через об'єднання бюджетів усіх відділів і служб управління підприємства та його господарського обслуговування.

В наведеному бюджеті річну суму витрат розподілимо між кварталами порівну. На практиці розмір квартальних виплат може бути різний.

Таблиця 19.

Бюджет загальногосподарських витрат, гривень

Показник	Квартал				Разом за рік
	1	2	3	4	
Зарплата					
Орендна плата					
Комунальні послуги					
Амортизація					
Відрядження					
Інші витрати					
Разом					

10.Бюджет витрат на збут

Бюджет витрат на збут – плановий документ, у якому наведено постійні зміни, пов'язані зі збутом продукції в бюджетному періоді.

Цей бюджет складається, виходячи з бюджету продажу і повинен мати такий вигляд:

Таблиця 20.

Бюджет витрат на збут

Показник	Квартал				Разом за рік
	1	2	3	4	
Обсяг продажу, гривень					
Ставка змінних витрат на збут (комісійні),%					X
Змінні витрати на збут (комісійні), гривень					
Постійні витрати на збут, гривень:					
Зарплата					
Реклама					
Оренда					
Амортизація					
Відрадження					
Інші					
Разом постійних витрат					
Разом витрат, гривень					

11. Бюджетний звіт про прибуток

Бюджетний звіт про прибуток – проформа фінансової звітності складена до початку звітного періоду, яка відображає фінансовий результат діяльності, яка передбачається.

Бюджетний звіт про прибуток складається на підставі бюджетів продажу, собівартості реалізованої продукції, витрат на збут та загальнопромислових витрат. Наведений бюджетний звіт про прибуток містить також дані про нерозподілений прибуток.

Таблиця 21.

Бюджетний звіт про прибуток

Показник	Сума, грн
Дохід від реалізації	
Собівартість реалізованої продукції	
Валовий прибуток	
Операційні витрати:	
Загальногосподарські	
На збут	
Прибуток від основної діяльності (операційний прибуток)	
Податок на прибуток	
Чистий прибуток	
Дивіденди	
Нерозподілений прибуток	

12. Бюджет грошових коштів

Бюджет грошових коштів – це плановий документ, що відображає майбутні платежі та надходження коштів.

Бюджет грошових коштів складається на підставі операційних бюджетів. Оскільки не всі доходи і витрати пов'язані з рухом грошових коштів, тому необхідно визначити суму доходів і витрат, що мають грошовий характер.

Для цього насамперед слід виключити амортизаційні відрахування, бо по них не треба сплачувати гроші. Грошові надходження від реалізації продукції та виплати за придбані матеріали відображено в таблицях, розроблених раніше.

Таблиця 22.

Розрахунок грошових витрат на виплату зарплати, гривень

Показник	Квартал				Разом за рік
	1	2	3	4	
Нарахована зарплата					
Зарплата в складі:					
Виробничих накладних витрат					
Загальногосподарських витрат					
Витрат на збут					
Разом					
Виплата зарплати:					
Заборгованість на 1 січня		X	X	X	
Зарплата за 1 квартал		X	X	X	
1 кв*5/6		X	X	X	
1 кв*1/6	X		X	X	
Зарплата за 2 квартал					
2 кв*5/6	X		X	X	
2 кв*1/6	X	X		X	
Зарплата за 3 квартал					
3 кв*5/6	X	X		X	
2 кв*1/6	X	X	X		
Зарплата за 4 квартал					
4 кв*5/6	X	X	X		
Разом					

Таблиця 23.

Розрахунок грошових витрат на оплату комунальних послуг, гривень

Показник	Квартал				Разом за рік
	1	2	3	4	
Комунальні послуги:					
Виробничого характеру					
Загальногосподарські					
Разом					
Платежі за комунальні послуги:					
Заборгованість на 1 січня		X	X	X	
1 квартал		X	X	X	
1 кв*0,9		X	X	X	
1 кв*0,1	X		X	X	
2 квартал					

Показник	Квартал				Разом за рік
2 кв*0,9	X		X	X	
2 кв*0,1	X	X		X	
3 квартал					
3 кв*0,9	X	X		X	
2 кв*0,1	X	X	X		
4 квартал					
4 кв*0,9	X	X	X		
Разом					

Таблиця 24.

Бюджет грошових коштів, гривень

Показник	Квартал				Разом за рік
	1	2	3	4	
Залишок на початок періоду					
Надходження:					
Від реалізації продукції					
Разом					
Платежі, гривень:					
Придбання матеріалів					
Виплата зарплати					
Орендна плата					
Комунальні послуги					
Відрядження					
Ремонт і обслуговування устаткування					
Комісійні					
Реклама					
Податок на прибуток					
Інші поточні витрати					
Придбання обладнання					
Дивіденди					
Разом					

13. Бюджетний баланс

Бюджетний баланс – це проформа фінансової звітності, яка містить інформацію про майбутній стан підприємства, який очікується в результаті запланованих операцій.

Бюджетний баланс складається на підставі балансу на початок бюджетного року, бюджетів витрат та бюджету грошових коштів.

Тести:

1. За видами витрат бюджет підприємства поділяється на:
 - поточний та капітальний
 - функціональний та комплексний
 - стабільний та гнучкий
 - жорсткий та мінливий

2. За методами розробки бюджет підприємства поділяється на:
 - поточний та капітальний
 - функціональний та комплексний
 - стабільний та гнучкий
 - жорсткий та мінливий

3. За шириною номенклатури витрат бюджет підприємства поділяється на:
 - поточний та капітальний
 - функціональний та комплексний
 - стабільний та гнучкий
 - жорсткий та мінливий

4. Оперативний фінансовий план короткострокового періоду, що розробляється на термін до 1 року та відображає доходи і витрати фінансових ресурсів у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства – це:
 - план
 - кошторис
 - звіт про фінансові результати
 - бюджет

Література

1. Кузьменко Л.В., Кузьмін В.В, Шаповалова В.М., Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник, -Херсон:Олді-плюс, 2003.- 256с. [стор.43-65]
2. Бригхэм Ю., Хьюстон Дж. Финансовый менеджмент. Экспрес-курс. 4-е изд./Пер. с англ.- СПб.: Питер, 2009.- 544с.: ил. – (Серия «Классический зарубежный учебник»). [стор. 111-136]

Тема 4. Системи та методи фінансового контролю

Мета практичного заняття визначення систем та методів фінансового контролю.

План практичного заняття:

1. Системи внутрішнього фінансового контролю, їх сутність та особливості.
2. Основні види внутрішнього фінансового контролю.
3. Методологічні принципи та етапи побудови системи внутрішнього фінансового контролю.
4. Концепція фінансового контролінгу, її зміст.
5. Основні функції фінансового контролінгу підприємства.
6. Виконання завдання для розв'язання та тестових завдань.

Завдання для розв'язання:

Завдання 1

На складі підприємства знаходиться шість груп запасів комплектуючих для виробництва виробів, на виробництві яких спеціалізується підприємство. Кількість вироблених за рік виробів, тобто обсяг виробництва в шт., характеризує щорічний рівень використання запасів. Данні про вироби наведені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Річна виробнича програма підприємства

№ групи запасів	Код виробу	Ціна виробу (Ц), грн.	Обсяг виробництва (К), шт.
1.	I-1	220	12500
2.	I-2	75	8000
3.	I-3	1830	2600
4.	I-4	30	14500
5.	I-5	340	7100
6.	I-6	250	500
7.	I-7	1460	2000

Завдання

Класифікуйте запаси підприємства за трьома категоріям з використанням методу ABC-аналізу графічно.

Рекомендації для вирішення

1. Відомо, що дешеві вироби не потребують настільки жорсткого контролю, як дорогі. Основа методу ABC-аналізу - характеристика співвідношення: "кількість" - "витрати". В даній задачі "кількість" - це щорічний рівень використання запасів, тобто обсяг виробництва, а "витрати" - вартісна оцінка споживання запасів. ABC-аналіз включає виконання наступних кроків:
 - визначити вартість (С) щорічного споживання кожної групи запасів ($C = Ц * К$) та сумарну вартість виробничої програми;

- ранжувати вироби по вартості щорічного споживання (С) по принципу зменшення;
- розрахувати кумулятивні (наростаючим підсумком) вартість та кількість по ранжованому ряду виробів;
- розрахувати частку (в %) кумулятивних вартості та кількості виробів в сумарній вартості та загальній кількості вироблених підприємством виробів;
- класифікувати вироби за трьома категоріями: А, В і С. Критерієм класифікації виробів є частка (в %) кумулятивної вартості:
 - Категорія А - до 80%;
 - Категорія В - від 81% до 95%;
 - Категорія С - від 96% до 100%.

• побудувати графік.

2. Графік має такий вигляд (Рис. 1).

3. Розрахунок рекомендується провести в табличній формі.

4. АВС-аналіз дає основу для застосування різних ступенів контролю відносно вартості виробів.

Вироби категорії А потребують безпосереднього прямого контролю. Запаси повинні бути зведені до мінімуму. Замовлення проводять часто, але не значними обсягами. Рух запасів контролюється часто.

Вироби категорії В замовляються виходячи з точки мінімального рівня запасів. Вони потребують точного обліку, достатньо частого спостереження за кількістю.

Вироби категорії С підлягають простому контролю.

Форми таблиць для проведення АВС-аналізу.

Таблиця 2.

Розрахунок вартості щорічного споживання запасів.

№ групи запасів	Обсяг виробництва (К), шт.	Ціна виробу (Ц), грн.	Вартість споживання запасів $C=(Ц*К)$
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
Σ			

Таблиця 3

Класифікація виробів за категоріями

Ранг	№ групи запасів	Вартість споживання запасів (С)	Кумулятивна вартість (Кс)	% Кс від ΣC	Категорія
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					

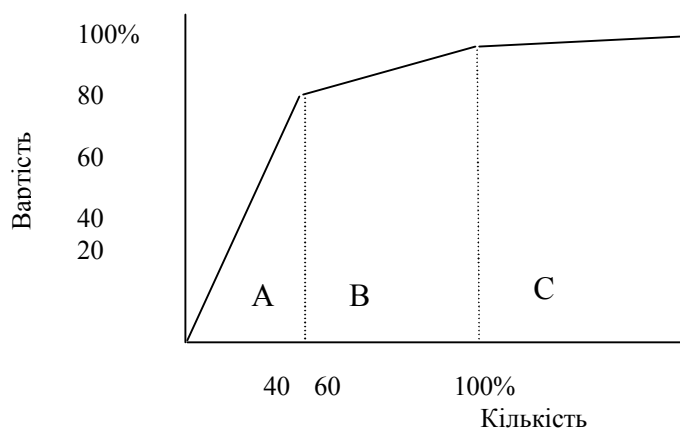
Ранг	№ групи запасів	Вартість споживання запасів (С)	Кумулятивна вартість (Кс)	% Кс від ΣC	Категорія
6.					
7.					

Таблиця 4

Аналіз окремих категорій по обсягу виробництва

Ранг	№ групи запасів	Обсяг виробництва (К), шт.	Кумулятивний обсяг виробництва (Кк)	% Кс від ΣK	Категорія
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6.					
7.					

Рис.1 ABC-аналіз запасів комплектуючих підприємства

Тести:

- До основних функцій фінансового контролінгу відносять:
 - формування системи пріоритетів показників, що контролюються
 - формування системи алгоритмів дій щодо усунення відхилень
 - зміна ступеня відхилення фактичних результатів фінансової діяльності від планових
 - зміна абсолютного значення відхилення показників
- У систему моніторингу фінансових показників не входять:
 - визначення структури та показників контрольних звітів
 - реалізація поточних фінансових планів
 - побудова системи інформативних звітів показників фінансового контролінгу
 - визначення абсолютних та відносних відхилень показників

3. Основою для розробки довгострокового фінансового плану по найважливішим напрямкам фінансової діяльності підприємства є:
- прогнозна сума чистого грошового потоку підприємства
 - прогнозна кон'юнктура фінансового ринку у розрізі основних видів
 - прогнозний обсяг реальних інвестицій підприємства
 - прогнозний обсяг чистого прибутку підприємства

Література

1. Внутрішній контроль господарської діяльності підприємства : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / За ред. к.е.н. проф. М.Д. Корінька. – Фастів : «Поліфаст», 2006. – 440 с.

МОДУЛЬ 2. УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА ДІЯЛЬНІСТЮ

Тема 5 Формування необоротних активів

Мета практичного заняття визначити сутність та завдання управління активами підприємства та розглянути основні етапи процесу управління використанням операційних активів підприємства

План практичного заняття:

1. Сутність та завдання управління активами підприємства.
2. Особливості управління формуванням активів на різних етапах розвитку підприємства.
3. Основні принципи формування операційних активів підприємства
4. Структурно-логічна схема процесу управління формуванням операційних активів підприємства.
5. Методи визначення потреби в загальному обсязі операційних активів підприємства.
6. Основні етапи процесу управління використанням операційних активів підприємства.
7. Виконання завдань для розв'язання

Завдання для розв'язання:

Завдання 1

Оцінка показників стану та ефективності необоротних активів

На основі інформації звітного балансу підприємства оцінити стан необоротних активів підприємства та ефективність їх використання. Результати рішення оформити у вигляді таблиць:

Показники стану необоротних активів

Таблиця 1

Показники	на 01.01.00	на 01.07.00	на 01.01.01
1. Коефіцієнт зносу основних засобів			
2. Коефіцієнт придатності основних засобів			
3. Коефіцієнт амортизації нематеріальних активів			
4. Коефіцієнт придатності нематеріальних активів			
5. Узагальнюючий коефіцієнт придатності необоротних активів			

Показники ефективності використання необоротних активів

Таблиця 2.

Показники	1 півріччя	2 півріччя
1. Період обороту операційних необоротних активів		
2. Коефіцієнт рентабельності операційних необоротних активів		
3. Коефіцієнт продуктивності необоротних активів		
4. Коефіцієнт виробничої ємності операційних необоротних активів		

Завдання 2

Оцінка показників ефективності використання основних фондів

На підприємстві вартість основних фондів на початок звітного року становила 8136 тис. грн. З 1 травня цього року виведено основних фондів на загальну суму 1235 тис. грн., а з 1 листопада введено в дію нових основних фондів вартістю 1450 тис. грн. Обсяг реалізованої продукції становив 9132 тис. грн, обсяг прибутку - 1200 тис. грн.

Розрахувати:

- 1) Середньорічну вартість основних фондів;
- 2) Фондовіддачу та фондомісткість продукції;
- 3) Рентабельність основних фондів.

Завдання 3

Оцінка показників стану та руху основних фондів

На основі інформації, що наведена в таблиці 1, визначити показники руху та стану основних фондів підприємства: коефіцієнт вводу, оновлення, вибуття, ліквідації, придатності, зносу основних фондів, коефіцієнт заміщення та розширення парку обладнання.

Інформація про рух основних фондів тис. грн.

Таблиця 1

Наявність основних фондів на початок року	Надходження у звітному періоді		Вибуття у звітному періоді		Залишкова вартість основних фондів
	Всього	в т.ч. нових основних фондів	Всього	в т.ч. ліквідовано	
4250	1250	600	200	150	3850

Завдання 4

Оцінка майнового стану підприємства

Оцінити майновий стан підприємства, використовуючи відповідні показники за наступними даними:

- первісна вартість основних фондів на 01.01.2000 - 324 тис. грн..

з них машини, обладнання, транспортні засоби - 286 тис. грн..

- знос основних фондів на 01.01.2000 - 71 тис. грн..

- на протязі кварталу надійшло основних фондів на 9 тис. грн., вибуло основних фондів на 11 тис. грн.

Завдання 5

Визначення рівня фондомісткості

Визначте який рівень фондомісткості склався на підприємстві у звітному періоді, якщо випуск товарної продукції за рік становив 838 490 грн., вартість основних фондів 472 183 грн., з них виробничих основних фондів - 70%.

Завдання 6

Оцінка суми амортизаційних відрахувань (виробничий метод)

На підприємстві прийнято рішення про застосування для амортизації устаткування методу суми одиниць продукції (виробничого методу). Визначити розмір щорічних амортизаційних відрахувань, накопичену амортизацію та балансову вартість устаткування, якщо загальний розрахунковий обсяг виробництва був визначений підприємством в 1000 тис. од. (1-й місяць - 100 тис. грн., 2-й місяць - 250 тис. грн., 3-й місяць - 350 тис. грн., 4-й місяць - 300 тис. грн.). Первісна вартість устаткування - 500 тис. грн., а його ліквідаційна вартість оцінена у розмірі 5 тис. грн.. Термін корисної експлуатації обладнання - 4 роки.

Завдання 7

Визначення суми амортизаційних відрахувань (метод прискореного зниження залишкової вартості)

На підприємстві прийнято рішення про застосування для амортизації устаткування методу прискореного зменшення залишку. Визначте розмір щорічних амортизаційних відрахувань, накопичену амортизацію та балансову вартість устаткування, якщо його первісна вартість складає 800 000 грн., а термін його корисного використання - 4 роки.

Завдання 8

Визначення суми амортизаційних відрахувань (метод зниження залишкової вартості)

На підприємстві прийнято рішення про застосування для амортизації обладнання методу зменшення залишкової вартості. Розрахувати розмір річної норми та суми амортизації, суму накопиченої амортизації та балансову вартість обладнання, якщо його первісна вартість становить 150 000 грн., ліквідаційна вартість визначена у розмірі 6 000 грн. Термін корисного використання обладнання 4 роки.

Завдання 9

Визначення суми амортизаційних відрахувань (кумулятивний метод нарахування амортизації)

На підприємстві було прийняте рішення про застосування кумулятивного методу для амортизації устаткування. Визначити щорічну суму амортизаційних відрахувань, суму накопиченої амортизації та балансову вартість устаткування. Первісна вартість обладнання становить 200000 грн. Ліквідаційна вартість його визначена експертно в розмірі 20000 грн. Термін корисного використання устаткування - 6 років.

Література

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність»/ Наказ, Положення, Стандарт від 27.06.2013 № 628[Електронний ресурс] - Режим доступу <http://www.rada.gov.ua> .
2. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби"/ Наказ, від 18.03.2014 [Електронний ресурс] - Режим доступу <http://www.rada.gov.ua> .
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 "Нематеріальні активи" / Наказ, Положення від 18.10.1999 № 242 [Електронний ресурс] - Режим доступу <http://www.rada.gov.ua> .
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість" /Наказ, Положення від 08.10.1999 № 237[Електронний ресурс] - Режим доступу <http://www.rada.gov.ua> .
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 "Фінансові інвестиції" / Наказ, Положення від 26.04.2000 № 91[Електронний ресурс] - Режим доступу <http://www.rada.gov.ua> .

Тема 6 Управління запасами

Мета практичного заняття розглянути показники та методи аналізу запасів та методи оптимізації розміру основних груп поточних запасів підприємства.

План практичного заняття:

1. Управління запасами підприємства, його зміст та послідовність здійснення.
2. Показники та методи аналізу запасів підприємства.
3. Методи оптимізації розміру основних груп поточних запасів.
4. Основні системи фінансового контролю за рухом запасів.
5. Виконання завдань для розв'язання

Завдання для розв'язання:

Завдання 1

Обґрунтування потреби підприємства в запасах матеріалів

Обґрунтуйте потребу підприємства в запасах матеріалів в наступному кварталі. Впродовж кварталу підприємство використовує даний вид сировини на суму 5000 грн. Періодичність поставки - 3 рази на місяць. На транспортування сировини необхідний 1 день; на технологічну підготовку - 2 дні; на розвантаження та приймання - 0,5 дні.

Завдання 2

Обґрунтування потреби у виробничих запасах (нормативний метод)

Використовуючи метод прямих техніко-економічних розрахунків обґрунтувати нормативи формування виробничих запасів підприємства в цілому та по окремим елементам на плановий період (квартал).

Про діяльність підприємства в плановому періоді відомо наступне:

1. Підприємство планує укласти прямі договори на поставку необхідних матеріальних ресурсів - А, В, С від чотирьох постачальників. Умови поставки характеризує нижченаведена таблиця:

Постачальник	Об'єкт поставки	Кількість поставок за період	Обсяг партії, один.
1	Сировина А	2	500
1	Напівфабрикат В	2	100
2	Комплектуючі С	3	95
3	Напівфабрикат В	3	100
4	Комплектуючі С	4	65

2. Час на приймання та розвантаження матеріальних ресурсів встановлено відповідно до технічних норм: сировина А - 3 дні, В - 2 дні, С - 4 дні.

1. Обсяг споживання матеріальних ресурсів А, В, С становить за квартал: А - 300 грн., В - 600 грн., С - 470 грн.
2. Питома вага витрат на пальне та тару складає 2% від потреби в матеріальних ресурсах.

3. Норматив оборотних коштів на запасні частини до обладнання виходячи з встановлених норм складає 100 грн.

Завдання 3

Нормування запасів готової продукції

Використовуючи метод прямих техніко-економічних розрахунків, обґрунтувати нормативи формування запасів готової продукції підприємства, необхідні для її безперебійної реалізації на плановий період(квартал).

Про діяльність підприємства у плановому періоді відомо наступне::

1. Реалізація продукції підприємства у плановому періоді буде здійснюватись за таких умов:

Вид продукції	Обсяг випуску на плановий період, грн.	Умови збуту продукції			
		Покупець	Обсяги реалізації, грн..	Інтервал поставки, днів	Умови поставки
А	160	X	100	4	Самовивіз
		Y	60	6	Залізничний транспорт
Б	210	Z	40	8	Залізничний транспорт
		V	170	12	Залізничний транспорт
В	140	N	30	4	Самовивіз
		M	60		
		H	50		

2. Час на підбирання та упаковку окремих видів продукції підприємства в певному асортименті та час на формування транспортного місця складає в середньому 2 дні по кожному виду продукції.

3. Час на транспортування готової продукції до залізничної станції - 1 день.

Література

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність»/ Наказ, Положення, Стандарт від 27.06.2013 № 628[Електронний ресурс] - Режим доступу <http://www.rada.gov.ua> .
2. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби"/ Наказ, від 18.03.2014 [Електронний ресурс] - Режим доступу <http://www.rada.gov.ua> .
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси" / Наказ, Положення від 20.10.1999 № 246 [Електронний ресурс] - Режим доступу <http://www.rada.gov.ua> .

Тема 7. Формування кредитної політики підприємства

Мета практичного заняття: визначити формування кредитної політики та методичні засади розробки кредитної політики підприємств на підставі аналізу дебіторської заборгованості та оцінки її впливу на фінансовий стан підприємств.

План практичного заняття:

1. Методи визначення загальної суми оборотного капіталу, що спрямовується у дебіторську заборгованість за товарним та споживчим кредитами.
2. Формування системи кредитних умов і процедури інкасації поточної дебіторської заборгованості.
3. Виконання завдань для розв'язання та тестових завдань

Завдання для розв'язання:

Завдання 1

Визначення обсягу залучення кредитних ресурсів

Визначити необхідний обсяг залучення кредитних ресурсів для фінансування проекту у плановому році та визначити коефіцієнт його самофінансування, виходячи з таких даних (тис. грн.):

1. Обсяг фінансування проекту у плановому році 380.
2. Середня вартість основних засобів за рік 1000.
3. Середня норма амортизації 10%.
4. Обов'язкова частка відрахувань на капітальний ремонт 40%.
5. Балансовий прибуток 400.
6. Податок на прибуток 120.
7. Спрямування прибутку на сплату дивідендів 60.
8. На заохочення персоналу 30.
9. На поповнення обігових коштів 35.

Завдання 2

Оцінка показників фінансової стійкості підприємства

Розрахувати показники фінансової стійкості підприємства (коефіцієнт автономії, коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності, коефіцієнт фінансування) та оцінити їх зміни на протязі звітного періоду на основі таких даних:

№ з/п	Показники	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	Власний капітал(ВК)	157	171
2	Довгострокові зобов'язання (ДЗ)	60	50
3	Короткострокові кредити банків (КБк)	140	150
4	Товарна кредиторська заборгованість (ТКЗ)	225	260
5	Інші види кредиторської заборгованості (ІКЗ)	18	19

Тести:

1. Банківський кредит є різновидом:

- фінансового кредиту
- комерційного кредиту
- інвестиційного кредиту
- податкового кредиту

2. Умовне грошове зобов'язання банку, що видається ним за дорученням покупця на користь продавця і по якому банк емітент може провести платежі продавцю – це:

- інкасо
- доміциляція
- акредитив
- овердрафт

3. Форма кредитування, при якій постачальник надає кредит покупцю у формі відстрочки платежу – це:

- вексельний кредит
- фірмовий кредит
- факторинг
- форфейтинг

4. Контокорент – це:

- кредитний рахунок
- дебетове сальдо
- кредитове сальдо
- різницю по дебету та кредиту рахунку

5. Кредит під заставу нерухомості – це:

- комерційний кредит
- банківський кредит
- фінансовий кредит
- іпотечний кредит

6. Банківська операція, в якій банк за дорученням свого клієнта отримує на основі розрахункових документів грошові кошти від платника за товари, роботи, послуги та зараховує їх на рахунок клієнта у банку – це:

- інкасо
- акредитив
- факторинг
- форфейтинг

7. Обов'язкові документи, що подаються у банк для отримання кредиту:

- установчі документи

- картка зі зразками підписів та печатки
- баланс
- все перераховане

8. Зобов'язання гаранта виплатити за боржника певну суму при настанні гарантійного випадку (неплатоспроможності боржника) – це:

- поручительство
- гарантія
- забезпечення кредиту
- борг

9. Короткостроковий кредит через списання коштів з рахунку більше – це:

- овердрафт
- факторинг
- форфейтинг
- диверсифікація

10. ПАТ можуть випускати облигації:

- лише після повної виплати коштів по випущених акціях
- до моменту виплати коштів по випущених акціях
- одночасно з випуском акцій
- після виплати половини коштів по випущених акціях

11. Кошти від розміщення облигацій направляються на:

- формування "границі безпеки"
- цілі фінансування стратегічного розвитку
- реінжиніринг бізнес-процесів
- збільшення частки оборотних активів

12. Емісія облигацій:

- призводить до втрати контролю за управлінням підприємством
- не призводить до втрати контролю за управлінням підприємством
- призводить до зниження середньої ставки кредитного відсотка
- не призводить до зниження середньої ставки кредитного відсотка

13. Які цінні папери мають велику можливість розподілу?

- привілейовані акції
- облигації
- прості акції
- векселі

14. Модель Гордона – це модель:

- загального очікування доходності акції
- визначення теоретичної вартості акції
- постійного росту

-оптимального співвідношення часток простих та привілейованих акцій

15. Гарантію по виплаті відсотків має:

- облігація
- акція
- вексель
- боргова розписка

16. Облігації:

- забезпечені майном підприємства та мають пріоритет по задоволенню претензій по ним
- не мають пріоритету
- не мають великої можливості розподілу
- не забезпечені майном підприємства

17. Рівень ризику облігацій для інвесторів у порівнянні з акціями:

- більше
- менше
- однаковий
- не порівнюються

18. Облігації:

- не можна випускати для формування статутного капіталу та покриття збитків
- можуть бути випущенні для формування статутного капіталу
- можуть бути випущенні для покриття збитків
- можуть бути випущенні для формування резервного капіталу

19. Емісія облігацій:

- пов'язана з великими фінансовими витратами та витратами часу
- не пов'язана з великими фінансовими витратами та витратами часу
- пов'язана з великими фінансовими витратами
- пов'язана з витратами часу

20. Номінал облігації виплачується:

- у вигляді піврічних процентних платежів
- щоквартально
- при погашенні
- щороку

21. Конвертаційні облігації - це:

- облігації, відсотки за якими виплачується лише при наявності прибутку
- облігації, відсоткова ставка за якими залежить від індексу інфляції
- облігації, що можуть бути переведені у звичайні акції по фіксованому курсу
- облігації, відсоткова ставка за якими залежить від кількості облігацій

22. Доходні облігації – це:

- облігації, відсотки за якими виплачується лише при наявності у підприємства достатнього рівня прибутку
- облігації, відсоткова ставка за якими залежить від індексу інфляції
- облігації, що можуть бути переведені у звичайні акції по фіксованому курсу
- облігації, відсоткова ставка за якими залежить від кількості облігацій

23. Варанти – це:

- опціони
- ф'ючерси
- облігації
- форварди

24. Індесуючи облігації – це:

- облігації, відсотки за якими виплачується лише при наявності у підприємства достатнього рівня прибутку
- облігації, відсоткова ставка за якими залежить від індексу інфляції
- облігації, що можуть бути переведені у звичайні акції по фіксованому курсу
- облігації, відсоткова ставка за якими залежить від кількості облігацій

25. Основна ціль управління емісією облігацій:

- оцінка власного кредитного рейтингу
- визначення ефективних форм андеррайтингу
- забезпечення залучення необхідного обсягу залучених коштів
- оцінка кредитного рейтингу конкурентів

26. Оцінюючи інвестиційну привабливість облігацій визначаються:

- мінімальні параметри умов емісії
- рівень емісійних витрат по відношенню до емісії
- ефективність залучення позикових коштів
- мінімальну суму емісії

27. Потенціал розміщення облігаційного боргу залежить від:

- кредитного рейтингу підприємства
- кон'юнктури ринку цінних паперів
- альтернативних джерел залучення капіталу
- кредитного рейтингу конкурентів

28. Високий рівень кредитоспроможності підприємства та репутація надійного боржника дозволяють:

- максимізувати "кредитний спред"
- мінімізувати "кредитний спред"
- не впливає на "кредитний спред"

-не пов'язані з "кредитним спредом"

29. На яку суму підприємство може випустити облігації?

-не більше 15%

-не більше 20%

-не більше 30%

-не більше 25%

30. Дохід інвестора формується як:

-різниця між дохідністю "базисної" облігації та "кредитного спреду"

-сума дохідності "базисної" облігації та "кредитного спреду"

-сума дохідності емітованої облігації та "кредитного спреду"

-різниця між дохідністю емітованої облігації та "кредитного спреду"

31. Основні умови емісії облігацій:

-номінал облігації

-вид облігації

-період обороту облігації

-все перераховане

Література

1. Фінансовий аналіз: Навч. посібник/Сарапіна О.А., Пінчук О.А.: За ред. проф. В.Є. Труша – Херсон, ХНТУ, 2010. – 312с. [стор 119-130]

Тема 8. Управління запасами і грошовим залишком

Мета практичного заняття: визначити показники та методи аналізу грошових активів підприємства.

План практичного заняття:

1. Управління грошовими активами підприємства, його зміст та послідовність здійснення.
2. Показники та методи аналізу грошових активів підприємства.
3. Планування цільової суми залишку грошових коштів та їх еквівалентів.
4. Виконання завдань для розв'язання

Завдання для розв'язання:

Завдання 1

Визначення необхідного залишку грошових коштів на підприємстві

Виходячи з наведеної інформації визначити необхідний залишок грошових коштів на розрахунковому рахунку:

Місяці	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Червень	Травень
Залишок грошових коштів (грн.)	500	300	250	320	470	510

Завдання 2

Оцінка суми вивільнення грошових коштів підприємства

Розрахувати суму вивільнених грошових коштів у зв'язку з прискоренням їх оборотності, які можуть бути спрямовані на цілі фінансового інвестування та суму додаткового доходу від його здійснення, виходячи з таких даних:

№ з/п	Показники	Одиниці виміру	Звітний період	Плановий період
1	Середній залишок грошових коштів в періоді (ГАСер)	тис. грн.	65	X
2	Обсяг діяльності за період (ОД)	тис. грн.	1170	1260
3	Довжина періоду(Д)	днів	90	90
4	Середній період обороту грошових коштів	днів	X	4
5	Питома вага середнього залишку грошових коштів в сумі оборотних активів	%	4	3
6	Середній рівень доходу від короткострокових фінансових інвестицій	%	10	10

X - слід розрахувати самостійно

Література

1. Фінансовий аналіз: Навч. посіб./Г.В.Митрофанов, Г.О.Кравченко, Н.С. Барабаш та ін.; за ред. проф. Г.В.Митрофанова.-К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т: 2002, - 301с. [стор. 132-151]

Модуль 3. УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ТА РУХОМ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Тема 9. Формування та оптимізація структури капіталу

Мета практичного заняття: визначити показники та методи аналізу формування власних фінансових ресурсів підприємства, методи визначення загальної потреби підприємства у власних фінансових ресурсах, показники та методи аналізу залучення і використання позикових коштів, методи визначення загальної потреби підприємства у позикових коштах.

План практичного заняття:

1. Управління формуванням власних фінансових ресурсів підприємства, його сутність, задачі та послідовність здійснення.
2. Управління формуванням позикових фінансових ресурсів підприємства, його сутність, завдання та послідовність здійснення.
3. Виконання завдань для розв'язання та тестових завдань.

Завдання для розв'язання:

Завдання 1

Вихідні дані для факторного аналізу рентабельності власного капіталу та розрахунок результуючого і факторного і факторних показників:

Показник	Базисний рік	Звітний рік
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, тис.грн	45610	42286
Податок на прибуток, тис.грн	12507	12270
Рівень оподаткування прибутку, коефіцієнт (п.2/п.1)	0,27	0,29
Чистий прибуток, тис. грн. (п.1-п.2)	33103	30016
Частка чистого прибутку в загальній сумі прибутку (п.4/п.1 чи 1-п.3)	0,73	0,71
Виторг від реалізації продукції, тис.грн	266892	242001
Сукупний капітал, тис. грн	490431	500113
Власний капітал, тис. грн	383067	381743
Рентабельність продажів до сплати податків, % (п.1/п.6)	17,09	17,47
Коефіцієнт оборотності сукупних активів (п.6/п.7)	0,54	0,48
Мультиплікатор капіталу (п.7/п.8)	1,28	1,31
Рентабельність власного капіталу після сплати податків, % (п.4/п.8)	8,64	7,86

Розрахувати:

- вплив зміни частки чистого прибутку;
- вплив зміни мультиплікатора капіталу;
- вплив зміни коефіцієнта оборотності;
- вплив зміни рентабельності продажів.

Завдання 2

Оцінка потреби у внутрішніх та зовнішніх джерелах формування власних фінансових ресурсів

Визначити необхідний обсяг власних фінансових ресурсів підприємства в плановому періоді і обсяг їх формування за рахунок зовнішніх джерел на основі наступної інформації про діяльність підприємства:

1) Плановий приріст обсягів реалізації продукції складе 2,5% до обсягу звітнього періоду - 112 783 тис. грн.

2) Середньо галузевий рівень капіталомісткості продукції становить 0,45, а плановий рівень коефіцієнта автономії становитиме 0,6.

3) Обсяг власного капіталу на початок планового періоду становить 27 180 тис. грн., обсяг чистого прибутку в звітньому періоді 14305,5 тис. грн.

4) Частка чистого прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів у звітньому періоді становила 20%; на інше споживання - 15%. В плановому періоді заплановане зростання виплат власникам з прибутку в 1,1 рази.

Завдання 3

Оцінка прибутковості активів та капіталу підприємства

Провести аналіз рентабельності активів та капіталу підприємства, використовуючи наступну інформацію про діяльність підприємства:

№ з/п	Показники	Одиниці виміру	1 кв.	2 кв.
1	Доход від реалізації (Др)	тис. грн.	90	110
2	Сума ПДВ (ПДВ)	тис. грн.	15	18
3	Сума витрат (собівартість реалізованої продукції, адміністративні витрати та витрати на збут)(В)	тис. грн.	45	52
4	Доход від участі в капіталі(ДУК)	тис. грн.	15	--
5	Фінансові витрати(ФВ)	тис. грн.	5	8
6	Ставка податку на прибуток(Ппр)	%	30	30
7	Середньоквартальна вартість необоротних активів(НеА)	тис. грн.	80	90
8	Середньоквартальна вартість оборотних активів(ОбА)	тис. грн.	130	150
9	Середня сума позикового капіталу(ПК)	тис. грн.	140	150

Тести

1. Оцінка середньозваженої вартості капіталу базується на:

- поелементній оцінці вартості кожної його частини
- оцінці вартості функціонуючого власного капіталу підприємства
- оцінці суми власного капіталу, залученого за рахунок емісії акцій
- оцінці питомої ваги власного капіталу у загальному його обсязі

2. Середньозважена вартість капіталу є головним показником оцінки:

- ефективності формування капіталу
- ефективності використання капіталу
- рентабельності капіталу
- оборотності капіталу

3. Вартість залученого капіталу за рахунок емісії привілейованих акцій визначається з урахуванням:

- кількості додатково емітованих простих акцій
- фіксованого розміру дивідендів по них
- планового темпу виплат дивідендів
- номінальної вартості цих акцій

4. Вартість фінансового лізингу повинна:

- перевищувати вартість банківського кредиту
- бути нижче вартості банківського кредиту
- дорівнювати вартості банківського кредиту
- не залежить від вартості банківського кредиту

5. Управління вартістю позикового капіталу, що залучається за рахунок емісії облігацій і являє собою розробку відповідної емісійної політики, яка забезпечує повну реалізацію емітованих облігацій на умовах:

- не вище середньоринкових
- не нижче середньоринкових
- дорівнювати середньоринковим
- нижче середньо ринкових

6. Співвідношення всіх форм власних та позикових фінансових ресурсів, що використовуються підприємством у процесі його господарської діяльності для фінансування активів – це:

- капітал
- структура активів
- активи
- структура капіталу

7. При розрахунку середньозважених витрат на капітал не враховується таке джерело фінансування:

- звичайні акції
- корпоративні облігації
- заборгованість перед постачальниками
- привілейовані акції

8. Механізм фінансового важеля використовується для оптимізації структури капіталу за критерієм:

- мінімізації середньозваженої вартості капіталу
- мінімізації ризиків діяльності
- мінімізації витрат
- максимальної рентабельності власних коштів

9. Який вид активів не виділяють при оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків?

- необоротні активи
- постійна частина оборотних активів
- змішана частина оборотних активів
- оборотні активи

10. Які моделі використовують для прийняття рішення щодо формування певної структури капіталу?

- компромісні
- ліберальні
- консервативні
- жорсткі

Література

1. Бригхэм Ю., Хьюстон Дж. Финансовый менеджмент. Экспрес-курс. 4-е изд./ Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2009. – 544с.: ил. – (Серия «Классический зарубежный учебник»), [стор. 395-428]
2. Петленко Ю.В. Финансовый менеджмент. Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2007.- 298с. [стор. 185-194]
3. Финансовый менеджмент: Навчальний посібник. за ред.проф. Г.Г.Кірейцева Видання третє, перероблене і доповнене. – Київ: « Центр навчальної літератури», 2004. – 531с.. [стор. 239-284]

Тема 10. Управління операційним прибутком (операційний леверидж)

Мета практичного заняття: визначення сутності операційного левериджу.

План практичного заняття:

1. Фінансовий механізм управління формуванням операційного прибутку на основі системи «Взаємозв'язок витрат, обсягу реалізації та прибутку».
2. Управління формуванням прибутку на основі операційного лівериджу.
3. Виконання завдань для розв'язання та тестових завдань.

Завдання для розв'язання:

Завдання 1

Визначити:

- силу впливу операційного важеля і запас фінансової міцності підприємства;
- відсоток зміни прибутку при 15-процентній зміні витрат від реалізації;
- відсоток зниження витрат, за яким підприємство цілком позбавляється прибутку і знову встає на поріг рентабельності;
- рівень ефекту фінансового важеля і силу впливу фінансового важеля. Дати оцінку фінансового ризику;
- сполучений ефект фінансового й операційного важелів. Дати оцінку сукупного ризику.

Відомості з фінансової звітності підприємства:

Показник	Значення
Виторг від реалізації продукції, тис.грн	25000
Змінні витрати, тис.грн	14000
Постійні витрати, тис.грн	2000
Власний капітал, тис.грн	16000
Довгострокові кредити, тис.грн	4000
Короткострокові кредити, тис.грн	2000
Середня розрахункова ставка відсотка, %	27
Ставка оподаткування прибутку, %	25

Тести

1. Маржинальний дохід – це:

- виручка – змінні витрати
- прибуток + постійні витрати
- виручка – змінні витрати - постійні витрати
- прибуток + постійні витрати + змінні витрати

2. Чим вище коефіцієнт операційного левериджу, тим:

- більший прибуток матиме підприємство, збільшуючи обсяг реалізації
- більший прибуток матиме підприємство, зменшуючи обсяг реалізації
- менший прибуток матиме підприємство, зменшуючи обсяг реалізації
- менший прибуток матиме підприємство, збільшуючи обсяг реалізації

3. Ефект операційного левериджу стабільний у:
- середньостроковому періоді
 - короткостроковому періоді
 - довгостроковому періоді
 - завжди
4. Для оцінки ефективності дивідендної політики використовують показник:
- рівня витрат дивідендів на 1 просту акцію
 - загальний обсяг дивідендів за простими акціями
 - загальний обсяг дивідендів за привілейованими акціями
 - коефіцієнта дивідендних виплат
5. При оцінці потенційної інвестиційної привабливості акцій враховується:
- аперспективність розвитку галузі
 - конкурентоспроможність виробленої продукції
 - рівень показників фінансового стану
 - все перераховане
6. Порогове значення обсягу виробництва дорівнює:
- відношення порогу рентабельності до ціни реалізації одиниці продукції
 - різниці порога рентабельності і ціни реалізації одиниці продукції
 - відношення порогу рентабельності до середньорічної ціни реалізації одиниці
 - різниці порога рентабельності і середньорічної ціни реалізації одиниці

Література

- 1.Петленко Ю.В. Фінансовий менеджмент. Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2007.- 298с. [стор. 194-206]
- 2.Бригхэм Ю., Хьюстон Дж. Финансовый менеджмент. Экспрес-курс. 4-е изд./ Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2009. – 544с.: ил. – (Серия «Классический зарубежный учебник»), [стор. 207-226]
- 3.Фінансовий аналіз:Навч. Посібник/Сарапіна О.А., Пінчук Т.А.; за ред.. проф.. В.Є.Труша – Херсон, ХНТУ, 2010 – 312 с. [стор. 132-145]

Тема 11. Управління залученим капіталом (фінансовий леверидж)

Мета практичного заняття: визначення сутності фінансового левериджу.

План практичного заняття:

1. Сутність та задачі управління капіталом підприємств.
2. Управління структурою капіталу на основі фінансового лівериджу.
3. Виконання завдань для розв'язання та тестових завдань.

Завдання для розв'язання:

Завдання 1

У результаті здійснення інвестицій обсягом 100 000 грн підприємство одержало прибуток у розмірі 10 000 грн. Рентабельність інвестицій становить 10 %. Ставка податку на прибуток 25 %. Процентна ставка за користування позичками зростає залежно від зростання коефіцієнта заборгованості: до критичного співвідношення 2 : 1 включно, ставка становить 7 % річних; вище такого співвідношення (до рівня 1 : 1) ставка підвищується на 3 %; вище згаданого рівня ставка зростає ще на 5 %. Визначити ефект фінансового левериджу у кожному з варіантів.

Тести

1. Оптимізація структури капіталу направлена на:
 - отримання прибутку
 - оптимізацію ринкової вартості
 - збільшення доходів власників підприємства
 - збільшення доходів акціонерів
2. Оптимальна структура капіталу – це структура, яка забезпечує найбільш ефективну пропорційність між коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства та:
 - коефіцієнтом рентабельності власних коштів
 - фінансовим левериджем
 - коефіцієнтом фінансової рентабельності
 - коефіцієнтом платоспроможності
3. Вплив якого показника на коефіцієнт рентабельності власних коштів показує фінансовий леверидж?
 - власних коштів
 - позикових коштів
 - прибутку
 - власного капіталу

4. Ефект фінансового левириджу – це показник, що відображає вплив ___ на власний капітал підприємства при різних частках використання грошових коштів.

- рівня додатково отриманого прибутку
- рівня дивідендів
- рівня середньої суми всього капіталу
- рівня витрат

5. Позитивний ефект фінансового левириджу проявляється коли:

- рівень валового прибутку перевищує середній розмір процентів за кредит
- рівень валового прибутку дорівнює середньому розміру процентів за кредит
- рівень валового прибутку менше середнього розміру процентів за кредит
- рівень валового прибутку не менше середнього розміру процентів за кредит

Література

1. Петленко Ю.В. Фінансовий менеджмент. Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2007.- 298с. [стор. 206-211]
2. Фінансовий аналіз: Навч. Посібник/Сарапіна О.А., Пінчук Т.А.; за ред. проф. В.Є.Труша – Херсон, ХНТУ, 2010 – 312 с. [стор. 132-145]

Тема 12. Управління грошовими потоками

Мета практичного заняття: визначити сутність та завдання управління грошовими потоками підприємства, політику управління грошовими потоками, її сутність та типи.

План практичного заняття:

1. Показники і методи аналізу грошових потоків підприємства.
2. Поняття оптимізації грошових потоків підприємства.
3. Основні напрями оптимізації грошових потоків - збалансування обсягів, синхронізація окремих видів у часі.
4. Характеристика дефіцитного та надлишкового грошових потоків підприємства.
5. Виконання завдань для розв'язання та тестових завдань.

Завдання для розв'язання:

Завдання 1

Оцінка достатності грошових коштів підприємства на розрахунковому рахунку

Визначити достатність грошових коштів на розрахунковому рахунку підприємства, якщо у нього є в наявності 4700 грн. Про діяльність підприємства відомо наступне:

- платіжний оборот становить 11150 грн.;
- середній залишок товарних запасів - 2000 грн.;
- середній розмір дебіторської заборгованості - 1000 грн.;
- середній розмір кредиторської заборгованості - 1700 грн.;
- рівень торгової надбавки - 25%;
- рівень транспортних витрат - 0,05%
- товарообіг - 10000 грн., в т.ч. з відстрочкою платежу - 17%
- період - 1 квартал

Завдання 2

Визначення розміру чистого грошового потоку підприємства від операційної діяльності за звітний період (непрямий метод)

Визначити розмір чистого грошового потоку підприємства від операційної діяльності за звітний період на основі застосування непрямого методу. Про діяльність підприємства у звітному періоді відомо наступне:

№ з/п	Показники	Сума, тис. грн.
1	Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування (Пзв.)	5686,0
2	Амортизація основних засобів за рік (А)	115,3
3	Зростання забезпечень наступних витрат і платежів за рік (ЗНВ)	173,4
4	Прибуток від нереалізованих курсових різниць (Пк.р.)	5,9

№ з/п	Показники	Сума, тис. грн.
5	Прибуток від не операційної діяльності (П н.д.)	200,8
6	Витрати на сплату відсотків (В від.)	25,0
7	Витрачено коштів для придбання запасів на суму(Ззбільш)	1115,0
8	Збільшення дебіторської заборгованості (ДЗ)	713,9
9	Збільшення витрат майбутніх періодів (ВМП)	5,7
10	Зменшення поточних зобов'язань(ПЗ)	895,4
11	Податок на прибуток(сплачена сума, Под)	2031,4

Завдання 3

Визначення чистого грошового потоку від операційної діяльності (прямий метод)

Визначити розмір чистого грошового потоку від операційної діяльності підприємства за допомогою прямого методу, якщо протягом періоду були проведені наступні операції:

- а) придбані товари (запасів на початок періоду не було) на суму 1700 тис. грн.;
- б) реалізовані товари у кредит (собівартість реалізованих товарів 1600 тис. грн.) на суму 3200 тис. грн.;
- в) надійшло від покупців за реалізовані товари - 3000 тис. грн.;
- г) перераховано постачальникам за придбані товари - 1650 тис. грн.;
- д) виплачена заробітна плата - 400 тис. грн.;
- е) сплачені відсотки - 22 тис. грн.;
- ж) оплачені інші витрати - 200 тис. грн.;
- з) сплачено податок на прибуток - 70 тис. грн.

Завдання 4

Визначення чистого грошового потоку від операційної діяльності (прямий метод)

Визначити розмір чистого грошового потоку від операційної діяльності підприємства за допомогою прямого методу, якщо протягом періоду були проведені наступні операції:

- а) реалізовані товари у кредит (собівартість реалізованих товарів 2000 тис. грн.) на суму 4000 тис. грн.;
- б) надійшло від покупців за реалізовані товари - 3500 тис. грн.;
- в) перераховано постачальникам за придбані товари - 1850 тис. грн.;
- г) нараховано податок на прибуток - 90 тис. грн.
- д) виплачена заробітна плата - 500 тис. грн.;
- е) сплачені відсотки по кредиту - 18 тис. грн.;
- ж) оплачені інші витрати - 300 тис. грн.;
- з) сплачено податок на прибуток - 70 тис. грн.

Тести

1. До зовнішніх джерел формування фондів фінансових ресурсів підприємства відносять:

- прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства
- отримання додаткового акціонерного капіталу
- амортизаційні відрахування від використання необоротних та нематеріальних активів
- дебіторська заборгованість

2. Критерієм оптимізації внутрішніх та зовнішніх джерел формування фондів фінансових ресурсів підприємства є:

- забезпечення необхідного обсягу залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел
- забезпечення максимального обсягу залучення фінансових ресурсів з внутрішніх джерел
- забезпечення збереження управління підприємством його засновниками
- забезпечення вигідного співвідношення часток фінансових ресурсів, що залучені з внутрішніх та зовнішніх джерел

3. Привілейовані акції можуть бути:

- оборотними
- необоротними
- відзивними
- все перераховане

4. За формою емісії розрізняють:

- привілейовані акції з обмеженим строком обігу
- безстрокові привілейовані акції
- акції з "плаваючою" процентною ставкою
- все перераховане

5. Ефективність політики формування фондів фінансових ресурсів оцінюють:

- коефіцієнтом самофінансування розвитку підприємства
- коефіцієнтом еластичності
- коефіцієнтом ефективності інвестування коштів у дебіторську заборгованість
- коефіцієнтом платоспроможності

Література

- Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник. За ред. проф. Г.Г.Кірейцева. Видання третє, перероблене і доповнене. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004. – 531с. [стор. 73-122]
- Бригхем Ю., Хьюстон Дж. Финансовый менеджмент. Экспрес-курс. 4-е изд./Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2009. – 544с.: ил. – (Серия «Классический зарубежный учебник») [стор. 336-364]

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник. За ред. проф. Г.Г.Кірейцева. Видання третє, перероблене і доповнене. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004. – 531с.
2. Бригхэм Ю., Хьюстон Дж. Финансовый менеджмент. Экспрес-курс. 4-е изд./Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2009. – 544с.: ил. – (Серия «Классический зарубежный учебник»)
3. Петленко Ю.В. Фінансовий менеджмент. Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2007.- 298с.
4. Фінансовий аналіз:Навч. Посібник/Сарапіна О.А., Пінчук Т.А.; за ред.. проф.. В.Є.Труша – Херсон, ХНТУ, 2010 – 312 с.
5. Кузьменко Л.В., Кузьмін В.В, Шаповалова В.М., Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник, -Херсон:Олді-плюс, 2003.- 256с. [стор.116-131]
6. Фінансовий аналіз: Навч.посіб/Г.В.Митрофанов, Г.О.Кравченко, Н.С. Барабаш та ін.; за ред.. проф.. Г.В.Митрофанова.-К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т: 2002, - 301с.
7. Внутрішній контроль господарської діяльності підприємства : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / За ред. к.е.н. проф. М.Д. Корінька. – Фастів : «Поліфаст», 2006. – 440 с.
8. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність»/ Наказ, Положення, Стандарт від 27.06.2013 № 628[Электронный ресурс] - Режим доступа <http://www.rada.gov.ua> .
9. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби"/ Наказ, від 18.03.2014 [Электронный ресурс] - Режим доступа <http://www.rada.gov.ua> .
10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 "Нематеріальні активи" /
11. Наказ, Положення від 18.10.1999 № 242 [Электронный ресурс] - Режим доступа <http://www.rada.gov.ua> .
12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська

заборгованість" /Наказ, Положення від 08.10.1999 № 237[Электронный ресурс] - Режим доступа <http://www.rada.gov.ua> .

13. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 "Фінансові інвестиції" / Наказ, Положення від 26.04.2000 № 91[Электронный ресурс] - Режим доступа <http://www.rada.gov.ua> .

14. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси" / Наказ, Положення від 20.10.1999 № 246 [Электронный ресурс] - Режим доступа <http://www.rada.gov.ua> .

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бернстайн Л.А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация : пер. с англ. / Л.А. Бернстайн. - М. : Финансы и статистика, 1996.
2. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. - 2-е изд., перераб. и доп. / И.А. Бланк. - К. : Ника-Центр: Эльга, 2003.
3. Бланк І.О. Управління фінансами підприємств / І.О. Бланк, Г.В. Ситник. - К. : КНТЕУ, 2006.
4. Бланк І.О. Управління фінансами підприємств і об'єднань / І.О. Бланк, Г.В. Ситник. - К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007.
5. Ван Хорн Д. Основы финансового менеджмента: пер. с англ. / Хорн Д. Ван, Дж. Вахович. - М.: Изд. дом «Вильямс», 2004.
6. Гранатуров В.М. Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения / В.М. Гранатуров. - М. : Дело и Сервис, 2002.
7. Крушвиц Л. Финансирование и инвестиции. Неоклассические основы теории финансов : пер. с нем. / Л. Крушвиц. - СПб. : Питер, 2002. Лігоненко Л.О.
8. Управління грошовими потоками підприємства: навч. посіб. / Л.О. Лігоненко, Г.В. Ситник. - К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005.

**Павленко Олена Пантеліївна
Чумак Віра Володимирівна**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних занять

з дисципліни

«Фінансовий менеджмент»

для студентів денної форми навчання

Укладачі:

О.П. Павленко, к.е.н., доцент

В.В. Чумак, асистент

Підп. до друку
Умовн. друк. арк.

Формат 60x84/16
Тираж

Папір офс.
Зам. №

Надруковано з готового оригінал-макета

Одеський державний екологічний університет
65016, Одеса, вул.Львівська, 15
